

نهضت‌های اجتماعی عدالت‌خواهانه در ایران

ملی شدن صنایع و منابع نفت در سراسر ایران
اصلاحات اقتصادی

قسمت نهم:

دکتر محمد مصدق - دکتر سید حسین فاطمی

پروفسور دکتر شاپور رواسانی

سرشناسه	:	رواسانی، شاپور، ۱۳۱۸ - Ravasani, Schapour
عنوان و نام پدیدآور	:	نهیضت‌های اجتماعی عدالت خواهانه در ایران دوران قاجار قسمت هشتم: ستارخان، شیخ محمد خیابانی، میرزا کوچک جنگلی، حیدرخان عموآوغلی / شاپور رواسانی.
مشخصات نشر	:	تهران: چاپخش، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری	:	۱۷۸ ص.
شابک	:	۹۷۸-۶۰۰-۶۷۹۹-۴۴-۵
وضعیت فهرست نویسی	:	فیبا
یادداشت	:	کتابنامه: ص: (۱۷۱) - ۱۷۴.
موضوع	:	جنبش‌های اجتماعی -- ایران -- تاریخ -- قرن ۱۳ق.
موضوع	:	Social movements -- Iran -- History -- 19th century
موضوع	:	جنبش‌ها و قیام‌ها -- ایران -- تاریخ -- قرن ۱۳ق.
موضوع	:	Insurgency -- Iran -- History -- 19th century
موضوع	:	ایران -- تاریخ -- قاجاریان، ۱۱۹۳ - ۱۳۴۴ق. -- جنبش‌ها و قیام‌ها
موضوع	:	Iran -- History -- Qajars, 1779 - 1925 *Protest movements
رده بندی کنگره	:	۱۳۱۴DSR
رده بندی دیویی	:	۹۵۵/۰۷۴۰۴۵
شماره کتابشناسی ملی	:	۷۶۵۶۱۰۱

بنام خدا

انتشارات چاپخش

نهیضت‌های اجتماعی عدالت خواهانه در ایران

قسمت نهم: دکتر محمد مصدق - دکتر سید حسین فاطمی

پروفسور دکتر شاپور رواسانی

چاپ و صحافی: پژمان - نوبت چاپ: اول ۱۴۰۰ - شمارگان: ۳۰۰ نسخه

قیمت: ۸۰۰۰۰ تومان

ناشر انتشارات چاپخش

ناشر برگزیده و عضو انجمن فرهنگی ناشران کتاب دانشگاهی

نشانی: تهران، میدان انقلاب، بازارچه کتاب، پلاک ۱۲

تلفن: ۶۶۴۰۴۱۱۰ فاکس: ۶۶۴۹۳۷۴۵

صندوق پستی: ۱۳۱۴۵-۱۷۳۷

این اثر مشمول قانون حمایت مولفان و مصنفان و هنرمندان مصوب ۱۳۴۸ است.
هرکس تمام یا قسمتی از این اثر را بدون اجازه مولف یا ناشر، نشر و پخش یا
عرضه کند مورد پیگرد قانونی قرار خواهد گرفت.

ISBN: 978-600-6799-44-5

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۷۹۹-۴۴-۵

فهرست مطالب

۱۱.....	مقدمه
۱۷.....	ریشه‌های تاریخی نهضت‌های اجتماعی عدالتخواهانه
۲۰.....	یادآوری ضروری
۲۳.....	فصل اول
	- درباره طبقه کمپرادور (طبقه خادم امپریالیزم) در ایران و
۲۵.....	کودتای امریکایی - انگلیسی ۲۸ مرداد ۱۳۳۲
	- نظریات دکتر مصدق: مسائل اجتماعی و سیاسی ایران و
۲۹.....	مجلس شورای ملی
۴۰.....	- سلامت مالی مصدق و وزارتش
۴۳.....	- لوایح دوران مصدق
	- اقتصاد بدون نفت ابتکار دکتر مصدق برای رهایی ایران
۵۱.....	از وابستگی به کشورهای دیگر
۵۴.....	- تجارت خارجی با هدایت دولت
۵۹.....	- ازدیاد سهم کشاورزان
۶۵.....	- قرضه ملی - مراجعه به مردم
۶۷.....	- مسئله زمین - نطق مصدق در دادگاه
۷۱.....	- سیمای دینی مصدق
۷۲.....	- مصدق در احمدآباد

نهضت‌های اجتماعی عدالتخواهانه ای بود که از دوران باستان، سلطنت شاهان هخامنشی آغاز شده و در دوران اسلامی و پس از آن در جامعه ما ادامه یافته است.

در بررسی حوادث دوران ملی شدن صنایع و منابع نفت و حوادث تاریخی در جامعه ما در دوره ای که با نفوذ و سلطه امپریالیسم سرمایه‌داری آغاز شد باید باین نکته اساسی توجه نمود که بر اثر این نفوذ و سلطه طبقه ای در جامعه ما بوجود آمد که تا آن زمان وجود نداشت، طبقه کمپرادور^۱ که هیئت طبقه حاکم ایران را تشکیل می‌داد.

این طبقه در کشورهای سرمایه‌داری استعماری وجود ندارد اما در مستعمرات و کشورهای عقب نگه‌داشته شده هیئت حاکمه و در حقیقت و عمل بخش داخلی امپریالیسم سرمایه‌داری در این سرزمین‌ها را تشکیل می‌دهد. در جامعه ما با وجود سلطه و نفوذ امپریالیسم و قدرت یابی طبقه کمپرادور نهضت اجتماعی عدالتخواهانه ادامه یافت.

در بررسی حوادث و وقایع اجتماعی سیاسی و فرهنگی ایران در دوران معاصر باید باین امر توجه نمود که نهضت‌های اجتماعی عدالتخواهانه دارای دو جنبه داخلی و خارجی اند باین معنا که مبارزه علیه طبقه حاکم کمپرادور داخلی مبارزه ایست علیه امپریالیسم سرمایه‌داری و مبارزه علیه امپریالیسم سرمایه‌داری خارجی مبارزه ایست علیه طبقه کمپرادور حاکم داخلی.

به نظر نگارنده علت اصلی و اساسی اجرای برنامه کودتای امریکائی - انگلیسی ۲۸ مرداد سال ۱۳۳۲ با مرکزیت دربار پهلوی دوم و طبقه کمپرادور و عوامل دولت‌های امریکا و انگلستان مهم تر از مسئله نفت اقدامی برای سرکوبی نهضت اجتماعی عدالتخواهانه بود زیرا با ادامه اصلاحاتی که دکتر

۱. رواسانی، شاپور؛ جامعه را چنان که هست بشناسیم؛ تهران ۱۳۹۲، ص ۵۷ - ۴۱.

مصدق و یارانش و زمینه‌های اقتصادی و سیاسی و فرهنگی آغاز نموده بودند، سلطه طبقه کمپرادور و در این رابطه امپریالیسم سرمایه‌داری بر جامعه ما پایان و حرکت جامعه ایران در جهت استقرار عدالت اجتماعی ادامه می‌یافت. کشتار روشنفکران مرفقی در زندانهای شاه پس از کودتای ۲۸ مرداد جریان حرکت تاریخ اجتماعی ایران بسوی آزادی محرومین از فقر و ظلم را در جهت منافع طبقه حاکم کمپرادور و امپریالیسم سرمایه‌داری منحرف نمود.

برای درک اهمیت اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی اقدامات مصدق و یارانش در مورد ملی کردن صنایع و منابع نفت ایران و عدم واگذاری آن به «بخش خصوصی» به منظور حفظ سلطه و مالکیت اکثریت مردم محروم ایران (بخش عمومی) به این امر باید توجه نمود که این اقدام حرکتی وسیع و مردمی علیه سلطه شیوه تولید امپریالیستی^۱ و شیوه تولید مستعمراتی^۲ بر جامعه ما بود که همراه با سایر اقدامات اصلاحی در زمینه کشاورزی، تجارت خارجی، صنایع، امور فرهنگی و اداری و نظامی داخلی در جهت استقرار عدالت اجتماعی تکمیل می‌گردید.

برای حفظ طبقه کمپرادور و به این ترتیب ادامه سلطه امپریالیسم سرمایه‌داری به جامعه ما بود که کودتای امریکائی - انگلیسی - درباری ۲۸ مرداد سال ۱۳۳۲ صورت گرفت. طبقه کمپرادور ایران دارای بخشهای اقتصادی، سیاسی، نظامی و فرهنگیست که هر یک در زمینه کار خود با امپریالیسم سرمایه‌داری رابطه دارند. اغلب افراد این طبقه در بسیاری از موارد از نظر خانوادگی و فامیلی نیز بهم پیوسته‌اند.

درباره اقدامات دکتر مصدق و دکتر فاطمی در دفاع از حقوق مردم محروم ایران و جریان کودتای ۲۸ مرداد سال ۳۲ مطالب مستندی انتشار

۱. همانجا، ص ۶۴ - ۵۷.

۲. همانجا، ص ۶۸ - ۶۴.

یافته‌اند بررسی‌های اجتماعی اثبات می‌کنند که هدف اصلی و اساسی دولتهای امریکا و انگلیس و دربار پهلوی از کودتای ۲۸ مرداد سال ۳۲ در کنار مسئله نفت سرکوبی نهضت اجتماعی عدالتخواهانه ایران بود زیرا با موفقیت این نهضت نه فقط مسئله نفت به نفع ایران حل می‌شد بلکه با پیروزی این نهضت سلطه مشترک امپریالیست سرمایه‌داری و طبقه حاکم کمپرادور در جامعه ما در همه جهات اجتماعی سیاسی و فرهنگی پایان می‌یافت - موضوع نوشته حاضر یادآوری اقداماتی است که در دوران دولت دکتر مصدق در امور داخلی جامعه ما صورت گرفته‌اند.

مصدق دستگاه دولتی را می‌شناخت و یکبار هم یادآور شد که "من با دستگاهی کار می‌کردم که زیر نفوذ استعمار بود"^۱ دکتر فاطمی هم ماهیت دربار پهلوی و طبقه حاکم را می‌شناخت.

مصدق با وجود همه مشکلات به خدمات خود به مردم محروم ایران ادامه داد.

یکی از علل اساسی موفقیت تاریخی دکتر مصدق و یارانش مانند الهیار صالح، دکتر فاطمی، مهندس حسینی، مهندس زیرک زاده، علاوه بر کاردانی پاکی و درسنکاری آنان بود.

دکتر مصدق، خانواده اش، وزرای کابینه اش، تاجر، سهامدار، وارد یا صادر کننده کالا و قاچاقچی ارز و کالا نبودند، در بانکهای خارجی حساب نداشتند، اموالشان را از مردم پنهان نمی‌کردند، رسیدگی به اموال آنان منع قانونی و مجازات نداشت در دولت مصدق خصولتی^۲‌ها حضور نداشتند.

۱. دکتر محمد مصدق، خاطرات و تألمات دکتر محمد مصدق، تهران ۱۳۷۵، ص ۲۷۲.

۲. کلمه خصولتی ترکیبی است از کلمه خصوصی و دولتی و مراد از آن افرادی هستند که دارای مقام و مسئولیت دولتی بوده و در همان حال خود و یا خانواده آنان در زمینه‌های مختلف بخش